

Christian Gottlob Reise

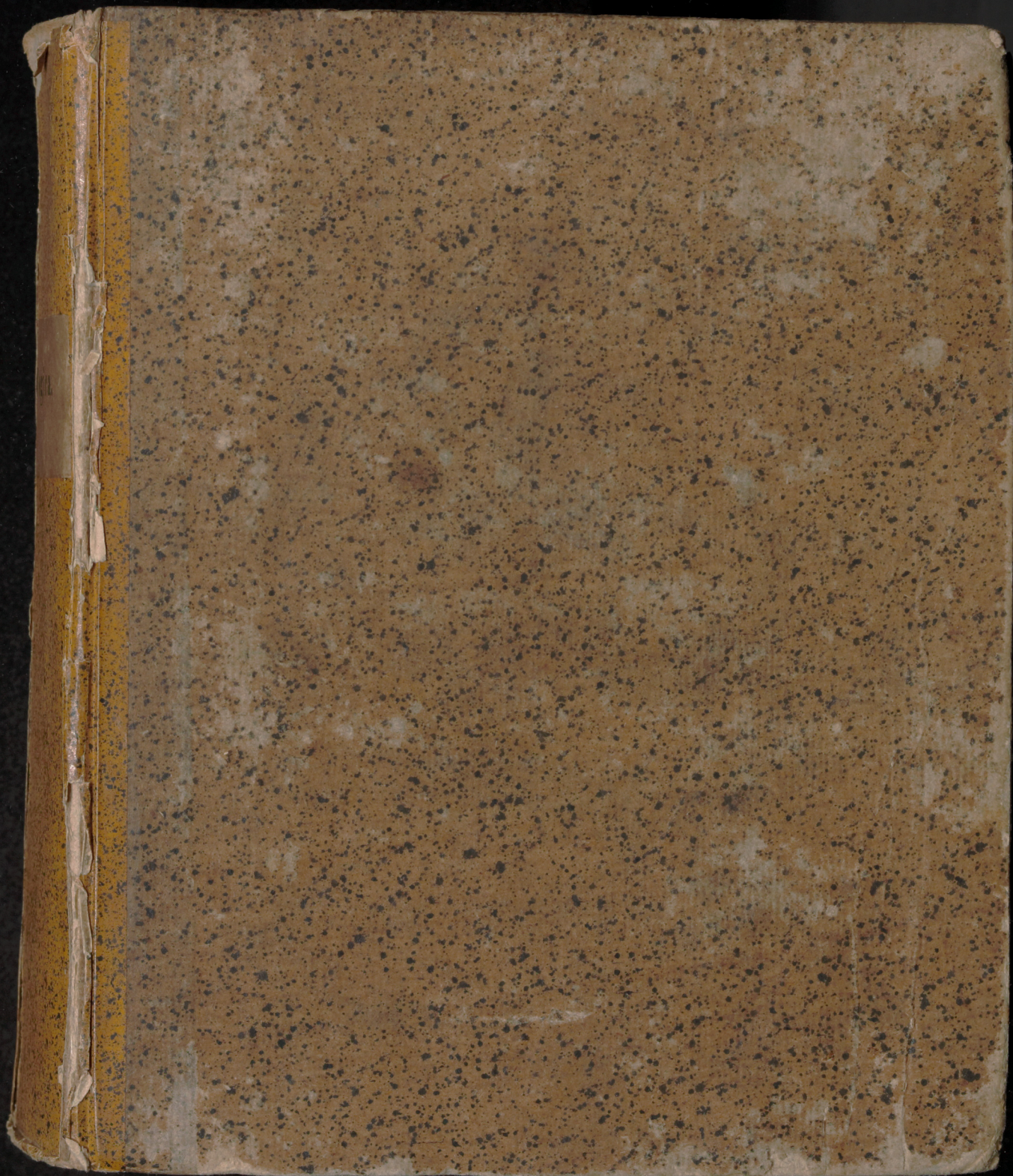
**Laoa ishah manoa Matrimonivm Reqvies Qvod Ad Locvm Rvth III, I. Brevissime
Meditatvrvs De Nvptiis Reiseo-Eylensteinianis Vinariae : Die XXVI. Novembris
Anno M D CC XLVIII. Sancte Celebrandis Ea, Qva Debvīt Observantia
Congratvlatv**

Jenae: Ex Officina Io. Fridr. Schillii, [1748?]

<http://purl.uni-rostock.de/rosdok/ppn876146876>

Druck Freier Zugang

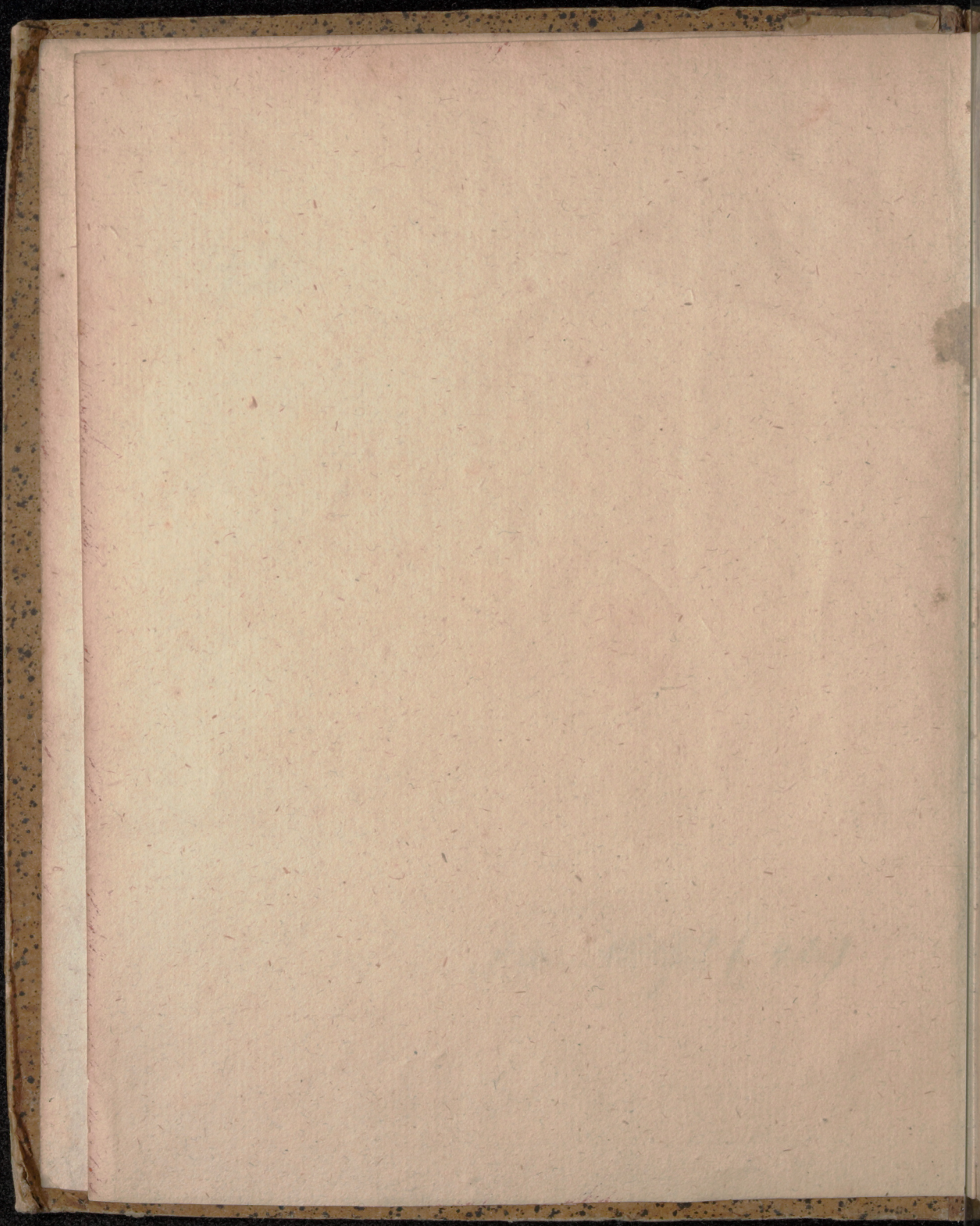

42

Fa-1092 (42.)

2.
3.
4.
6.
6.
39.
d.
2.
16.
13.
2.
11.

לְקוּחַ אִשָּׁה מִמּוֹחַ
MATRIMONIVM REQVIES

QVOD AD
LOCVM RVTH III, I.
BREVISSIME MEDITATVRVS

DE
NVPTIIS
REISEO - EYLENSTEINIANIS
VINARIAE

DIE XXVI. NOVEMBRIS. ANNO MDCCXLVIII.

SANCTE CELEBRANDIS

EA, QVA DEBVIT OBSERVANTIA
CONGRATVLATVR

CHRISTIANVS GOTTLOB REISE

THEOL. CVLTOR.

IENAE
EX OFFICINA IO. FRIDR. SCHILLII.

MATRIMONIUM REQUIES

OTOD AD

LOCVM RATH III. I.

BREVESSE MEDITATVS

DE

NAPTIS

REISEO. EYLENSTEINIS

VINARIAE

DIE XXVI. NOVEMBRIS ANNO MDCCXVIII.

SANCTE CELEBRANDIS

EA, QVA DEBIT OBSERVANTIA

CONGRATVATVR

CHRISTIANVS GÖTTLOB REISE

THEOL. CANTOR

PER THEOPHILUM GÖTTLOB REISE

IN VEA

EX OFFICINA IO. FRIDR. SCHULII

VIR
PRAENOBILISSIME ATQVE
DOCTISSIME,
PATRVELIS SVMME SVSPICIENDE,

TE veritatem illam: *Iuris Cultori, Theologiae simul operam dare, conducere*, cognitam semper ac plane perspectam habuisse, certum est mihi quam quod certissimum. Constat enim mihi, constatque et aliis, TE et scholis et Academiis temporis multum Theologiae tribuisse. Non conuentus solum, quibus diuinae illae doctrinae traduntur, publicos frequentandi animi ducebas voluptati, sed priuatos etiam inter parietes de illorum colloquendorum occasione laetabaris vehementer. Cuius instituti non laudandi satis fructum TE iam iam cepisse et adhuc capere plane non dubito, capturum autem et in posterum, spondeo in meque recipio. At vero miror TE saepe numero animum, ad matrimonium diuinum institutum, non prouum, sed alienum ab eo magis, significasse, vitamque conjugalem perturbationibus, molestiis, ac omnibus oneribus obrutam credidisse. Quum autem dies hodiernus animi permutationem testatur TVI, haec duo de ea gratulatore mihi obuenientia efficiebant, vt dictum aliquod diuinum gratulationi meae subiicerem, et quidem illud, quod coniugium

ingium nobis vt requiem proponit. Exstat autem, hoc in libro Ruth. cap. III. v. i.

§. I.

Duplex libri
canonici
auctor.

Priusquam sensum huius dicti verbalem aequae ac realem indicamus, de historia ac re huius libri critica subiungenda quaedam veniunt, interquae *auctoris* disquisitio recte ac iure obtinet locum. Quia vero vnoquoque in libro canonico duplex potest considerari *auctor*, *primarius* scilicet et *secundarius*, huius in libri historia enucleanda, duplicem quoque denotemus auctorem, oportet.

§. II.

Auctor libri
Ruth prima-
rius.

Quae ad *auctorem* spectant *primarium*, nemo christianus erit homo, qui nesciat ne dicam dubitet librum Ruth a Spiritu sancto esse inspiratum. Multae eaeque certissimae, quibus auctoritas libri diuina corroboratur, exstant rationes. *Primum* in numero librorum כְּתוּבִים *) dictorum semper habitus est. Libri autem illi ea de causa כְּתוּבִים dicti sunt, vt diuina illorum origo eo indicetur. Quo circa etiam interpretes septuaginta illos ἁγίους γράφας (Hagiographos libros) nominarunt. Nemo primi aevi Iudaeus diuinam librorum Thorah et Nebhiim originem in dubium vocabat. Per singulos dies Sabbathos publice praelegebantur et vnoquoque die Sabbatho pensum aliquod absoluebatur, quae in lege Mosaeica פֶּרֶשֶׁת Paraschae in prophetis רַבְּפִתְרוֹת Haphtarae nuncupatae sunt. **). At scripta hagiographa, vt aequae magna haberentur atque cetera, neque Lege et Prophetis minoris ducerentur momenti et auctoritatis, כְּתוּבִים dicta sunt, *scripta* scilicet aequae diuinitus in spirata ac

*) Discescuntur enim libri V. T. apud Iudaeos in תּוֹרָה legem seu Pentateuchum כְּתוּבִים Prophetas et כְּתוּבִים γράφας suae Hagiographa. conf. Lightfoot in Luc. XXIV. 44. pag. 899. qui Christum h. l. ad diuisionem hanc bibliorum vulgarem respexisse contendit, ita, vt Psalmorum nomine totum Hagiographorum volumen complectatur. conf. Pfeiffer in critica Sacra p. m. 6.

**) Vid. Lundii Jüdische Heiligeblümen p. m. 820. num. 26. seqq. et Pfeiffer in Crit. Sacr. §. 12, 18, et 22.

ac illa, quae in synagogis praelegebantur. *Iunius* quidem aliam denominandi rationem afferens, perhibet: omnes illos libros כתובים dictos post captiuitatem Babylonicam esse editos, cum populus Dei Israëliticus nulla foederis, qua libri illi tunc temporis confecti conseruarentur, arca esset gauisus. coactos igitur Iudaeos, pergit, illos inter se asseruare priuatim cum quidem libros illos in arca conditos *) vocassent repositos, hos vero כתובים scriptos. Sed vt omit- tam, Hagiographa paene omnia ante captiuitatis tempora Babylonicae confecta esse, nec vlli quidem veterum scripto- rum alii *Iunii* sententia placet. Nos itaque eam, quae di- uinam huius libri auctoritatem probat, denominandi causam sequuti sumus. *Deinde* lingua ipsa, qua Spiritus S. in V. T. est vsus, canonica Ebraea scilicet, diuinam libri Ruth ori- ginem confirmat. *Tunc* etiam scripti huius auctoritas ex allegationibus aliorum V. et N. T. locorum apparet **). conf. 1. Chron. II, 4. seqq. Matth. I, 3 - 6. vbi Matthaeus totam generationum seriem in libro Ruth de Dauide tradi- tam verbotenus extraxit suaeque de Christo genealogiae inseruit.

§. III.

De auctore secundario nihil certi asseri sane potest. Hu- ius enim indagatio multum effecit interpretibus laboris. Quorum alteri Ezechiam regem, alteri Eldram, plurimi vero *Samuelem* auctorem agnoscunt, idque verosimilius; tum quia *Samuel* circa illa tempora vixit, tum quia ipse librum pri- mum Samuelis composuit, ad quem liber Ruth dirigitur.

A 3

§. IV.

*) Legis Mosaicae volumen ad latus arcae capsula quadam custodiebatur vid. Deut. XXXI, 24, 25, 26. conf. Lundii *Jüdische Heiligtümer* p. 79. num. 3. seqq. Buxtorffii arca foederis cap. V, pag. 67. Deyling in obseruationibus sacris part. II. c. 47. pag. 436.

**) conf. D. Reinhard in Theologia Exegetica nuper in vulgus edita pag. 20. De characteribus libri canonici in genere vid. Quenstedt in Theologia Di- dactico-Polemica P. I. c. 4. sect. I. pag. 60.

Ratio libri de-
nominandi,

§. IV. Samuele autem libri auctore constituto, *ratio denomi-
nandi* recte ex nobis quaeritur. Idcirco non de auctore,
sed de obiecto nominis impositionem depromptam observa-
mus. Liber Ruth ita inscribitur, quia hic vita fata, ac
omnes res gestae feminae illius exponuntur. Rutham pa-
tre usam fuisse, *Eglon* Moabitarum rege, interpretes animad-
uertit Chaldaeus, quem *Ebud* populi Israelitici iudex inter-
fecit, qui 80. annos imperium tenens illam Dei gentem a
Moabitarum seruitute liberauit. Quam etiam sententiam
Gemara sequuta, docet: *) Rutham fuisse proneptem
Balaci ex *Eglone* susceptam. Ast permultis traditio haec
non verosimilis nec fide digna videtur. Immo *Pareus* ab-
surdam illam vocat **). Nulla alia autem freti sunt ra-
tione, quam quod nuptias Ruthae regis filiae cum Mahalone
viro non adeo graui et peregrino haud conciliare possint.
Quod ad veritatem superioris sententiae diruendam non suf-
ficiens erit. Permulta enim exempla exstant. Interea nihil cer-
ti de familia Ruthae afferri potest. Tantum ex reuelatione diui-
na nobis est notum, Rutham Deorum cultui addictam Mahalo-
ni filio *Elimelech* Bethlehemitae nupsisse, qui, ob annonae cari-
tatem in Moabitarum terram una cum vxore *Naemi* dicta et
vtroque filio *Mahalon* et *Ehilion* transmigrabat. Elimelecho au-
tem natisque ipsius annos post decem mortuis Naemi in patri-
am reuersuram Ruth comitabatur, ad verumque Dei cultum se
conuertebat. Quae cum socru Bethlehemi vitam viuens,
Boasi viro ibidem graui nubebat.

Boas quis?

§. V. De persona itaque ac familia *Boasis* diuinae nos scire
faciunt relationes, eum Bethlehemi virum maxime grauem
et

*) Gemara est pars Talmudis, qui liber in duas potissimum diuiditur partes scil.
משנה Mishnam siue textum Talmudicum et גמרא Gemaram siue Glof-
sam, qua textus vberius illustratur ac disputationes Rabbiorum in se com-
plectitur. Gemara porro diuidebatur in Hierosolymitanam et Babylonicam
vid. Lundium l. c. p. 775. Pfeiffer l. c. p. 36.

**) In operibus Theologicis siue commentariis P. I. pag. 495.

et spectabilem fuisse, quod ex commat. 1. Cap. II. elucet, ubi גבור חיל dicitur. Cuius denominationis primum nomen in genere longe valentem ac potentem denotat siue viribus ac potentia, siue auctoritate et opibus, quam vltimam significationem prae se fert, in primis, quando cum חיל adiectiue construitur, vt h. l. coll. 2. Reg. (XV, 20. *) *Salmon* patre et *Rabab*, matre vsus Boas ex Elimelechi familia oriebatur. Salmon enim frater Elimelechi fuisse perhibetur. Qua de causa Naemi eum vocat גאל comm. 20. Cap. II. et ipse sibi nomen attribuit comm. 12. Cap. III. quam vocem b. Lutherus transfudit *Erbe*. גאל vero per leges Ebraeas eum designabat, qui iure propinquitatis et interposito quodam pretio alterum redimebat. Tria itaque ad personam Goëlis necessaria requiruntur: ius propinquitatis, interuentus pretii et redemptio, quae redemptio diuersis in obiectis redimendis versatur. *Goëlis* enim erat, proximi cognati demortui bona sibi adsciscere. Pretium autem id interueniens in primis erat ipsa sine liberis relicta coniux. *Goëlis* erat totam defuncti familiam ab omnibus malis liberare, atque in exoptatiorem conditionem collocare. Idque ita fiebat, vt viduam duceret, patrocínio suo eam tueretur, ab orbitate liberorum liberaret, eique posteritatem efficeret. Ad haec *Goël* mortui necem vlciſci tenebatur, si forte vi ac ferro sublatus fuerit. **) Omnia haec nouissimo excepto in *Boase* conuenientia *Goëlem* eum reddebant. Primum autem eius propinquitatis gradum illa Deut. XXV. 5. de *leuiratu* lex nobis significat, eum fratrem fratris demortui vxorem ducere oporteret. Deficiente autem fratre alius praeter illum, proximus legi illi diuinae satis facere, tenebatur. At praeceptum hoc de *leuiratu* fratrem aut alium cognatum iam *maritum* obstrictum sibi plane non habebat, vt HAC SPANNIVS (***) et OSIANDER ****) edocere conati sunt, a quibus etiam

Cur Goël-
dictus.

De Leuiratu.

*) conf. Christ. Stockii Clauis linguae sanctae pag. m. 189.

**) conf. I. Adolf. Hofmanni *Neue Erklärung des Buchs Hiobs* pag. 699. quem librum post auctoris obitum Reimarus cum paraphrasi edidit.

***) ad Deut. XXV, 5.

****) in cas. conf. Tom. V. p. 206.

am non dissentire videntur *Ebraei* *) Quodsi enim lex de leuiratu obligasset maritum, certo respectu praecepta esset *πολυγαμία*. Sed ipsa propositio leuiratus instituti l. c. restringens contrariam suadet partem. Huncce enim in modum Deus loquitur: si fratres habitant vna i. e. vno eodemque domicilio. Quae loquendi ratio fratres, nondum duabus familiis vtentes innuit. E Matth. XXII, 24. seqq. praeclare patet, fratres illos septem non fuisse maritos. Si autem frater fratris defuncti posteritatem nominisque eius memoriam ponere, denegasset, calceum ei detrahens in illum respuebat vidua, ad externae ignominiae signum edendum Deut. XXV, 9. Tunc eiusmodi fratris officii sui partes negligentis aedibus verba haec inurebantur: *בית הלוץ הנער* *domus viri cui calceus extractus* l. c. com. 10. **) Hacce a lege diuina valde aliena et distincta intercessit Ebraeis *consuetudo* in contrahendis scilicet pactis, cum possessor in venditione, eiusque confirmatione calceum suum solueret et quasi diceret: en trado tibi calceum, quo hucusque calcaui iusque calcandi tenui, agrum illum quem hunc tibi cedo vt eum calces. ***) Quam ad consuetudinem spectant verba illa libri Ruth. cap. IV, 7. cum Boasi quidam *propinquior* ius suum calceo detrahendo cederet. At quaestio hinc exoritur: quisnam ille *propinquior* fuerit? *Raschi* vocat illum *Tob*. Idcirco nomen illud Ebraeum *טוב* quod comm. 13. cap. III. exstat viri proprium agnoscit. Sed vocem illam appellatiuam esse tum ipse textus ostendit, cuius sententia est: *si redimere voluerit* scil. te, *טוב bene est*, redimat, tum etiam illius viri *Tob*. neque antea neque postea vlla est mentio. ****) Nemo itaque interpretum illius propinquioreis nomen indicare valebit, ne gradus quidem propinquioreis cognationis certe determinandus erit. Plurimi propinquiorem illum *Eli-melech fratrem* fuisse ducunt, cum Boas tantum fratris filius fuit

Quis ille
Boase propin-
quior?

*) conf. Seldenī vxor Ebr. p. 47. f.

**) conf. R. Isaac Karo in Arba Thurim P. III, c. 69. f. 40. seqq. Seldenus l. c. Libr. I. c. 14. p. 96.

***) conf. Pfeiffer in Dubiis vexatis pag. m. 361.

****) conf. Drusius ad h. l. pag. 69. Pfeiffer l. c. pag. 360.

fuit. Non desunt quoque, qui Boasem iudicem eum habent, cuius Cap. I, 1. mentio ex illorum mente fiat. At quaestio de illo iudice inanis prorsus ac superuacanea videtur. Verba enim non ad vnum aliquem certum ac singularem spectant iudicem, sed ad totum *iudicum corpus*. Miror itaque omnino Cornelium a Lapide *) infinitiui *שפט* vt nomen considerasse substantiuium vocemque *השפטים* pluralem per singularem transfuisse: **) in diebus vertit vnus iudicis, cum tamen verba ipsa hanc exigunt versionem: *et factum est in diebus iudicare iudices* i. e. cum iudicarent iudices, quae infinitiui constructio Ebraeis valde est propria. Interea multi alii interpretes cum eo consentiunt. Omnes enim *Ebraei* quos *Lyranus* sequitur iudicem illum *Abeſſan* siue *Ibzan* fuisse perhibent, qui Iudic. XII *Iephtae* successor vocatur, ita, vt *Abeſſan* ille sit *Boas* binominis. At vero temporis ratio huic obstat sententiae. Iudex enim creatus est *Abeſſan* anno 272. post urbem Iericho captam, cum Salmon uxorem duxit Rahab, ex qua Boasem maritum Ruth procreauit per Ios. cap. VI. Quare Boas si esset eadem persona cum iudice *Abeſſan*, annos circiter 272. natus fuisset, id quod illo inauditum erat aeuo, nemo enim tunc temporis tantos ferebat annos. Alii vt *Iosephus* et *Zonaras* *Eli* pontificem adsumunt iudicem, resque has in illa tempora transferunt; alii vt *Augustinus* ***) *Samuelis* temporibus et initio regum adnumerant hasce res gestas. Sed haud videtur fames et peregrinatio in illa aeua incidisse, quia inter initium iudicis *Eli* et *Dauidem* regnantem tantum intersunt anni 80. *Eli* enim iudicem se gessit annos 40. quem exceperunt *Samuel* et *Saul* totidem annos imperium tenentes, his successit *Dauid* anno aetatis trigesimo. Iam vero *Dauid* genitus est a *Iesse*, hic ab *Obed*, hic a *Boas*, quae omnes generationes annis tam paucis fieri non potuerunt. Rectius autem historia haec in tempora *Deborae* Prophetae vxoris *Lapidoth* anno M. 2748. revocamus, quae *Baracum* secum in imperium simul recepit Iud. IV, 5. Temporis rationi aut chronologiae prae-

De tempore
huius histo-
riae.

In Deborae
tempora refe-
renda est hi-
storia.

B

*) In commentario ad h. I. pag. 195. seqq.

**) At, quid mirum, cum Vulgatam Pontificis authenticam sequutus est.

***) Libr. II. de doctrina Christiana cap. 8.

ceteris maxime congruit haec sententia. *Boas* enim vltus est matre *Rabab* vxore *Salmonis* Matth. I, 5. haud ita multo post obitum *Iosuae* potuerunt omnia haec fieri, id quod et *Iunius* ex l. c. colligere studuit. Plures etiam interpretum eam sequuntur sententiam.

§. VI.

Finis totius
libri.

Finem totius libri quod attinet ex Cap. IV. percipi totus potest. Ibi enim continetur caput & summa. Tota mens, totusque animus auctoris est in eo, ut illum משיח omnis Scripturae diuinæ summam e tribu Juda ortum ostendat, genealogiamque de eo maiorem in lucem poneret; *deinde* vt diuinæ Gen. XLIV, 10 promissioni satisfieri videamus, qua *Jacob* moribundus filium suum Judam alloquebatur, eique שילה illum ex ipsius familia exorturum, praesagebat; *deinde* vt illustre vocationis idololatricae gentis exemplum etiam in V. T. poneret, quae tum quidem fuit parcior, sed tamen quasi immago illius, quae post Christum in caelum susceptum instituta est vocationis vniuersalis, vtque constaret Messiam non Iudaeorum solum sed etiam hominum quorumvis esse saluatorem, per eumque totius terrarum orbis gentis redimi; *tunc* vt ostendat Messiam peccatorum omnium, quos terra alit, sceleratissimorum crimina ex piare velle *Rabab* enim & *Thamar* nec non *Perez* filius ex incestu Thamaris susceptus in genealogiam Christi referuntur; *postremo* vt etiam in rebus naturalibus & humanis diuini Numinis prouidentiam in eos significet, qui fiduciam in ipso collocant & doctrinam Christi sequuntur, dicentis: Matth. VI, 33. quaerite in primis regnum Dei, cetera vobis adiicientur.

§. VII.

Sensus dicti
verbalis.

His, quae ad locum nostrum praeclare intelligendum faciunt, suppositis, *sensui* vocum *verbali* nos adcingimus. Verba illa propositionem negatiue interrogantem efficere, primus adfectus nobis persuadere videtur. Sed disquisitio magis rite instituta prorsus affirmantem illam loquendi formulam docebit.

§. 8.

Significatio
particulae
הלא

Exstat hic particula Ebraeorum interrogandi הלא quae varias diuersasque format loquendi rationes. Est autem ex voce

voce לֹא (non) & (ה) interrogatio composita, vt significet *annon, nonne*. Per multi hunc significatum retinentes, verba haec interrogatiua negative transferunt, vt *Maluenda* *) *Pareus* **) *Iunius & Tremellius* nec non *Piscator* ***). In fine vero nobiscum eo consentiunt, vt hanc interrogationem vim affirmandi habere dicant. At versio interpretis *Vulgati, Cornelii a Lapide* ****) et *Calouii* *****) plus valere videtur, qui verba illa simplicia eaque sanctius affirmantia iudicant. Particula enim לֹא *primum* quidem est vox interrogandi vel indignantis vel admirantis de rei existentia; deinde vero certitudinis est nota, ita interrogans, vt id, quod interrogatur, certius affirmetur, idemque sit ac *certe, omnino, utique* *****). Ad haec in perfectione Sacri codicis. (ה) *interrogatiuum voci additum in interrogationibus affirmatiuis negare in negatiuis vero affirmare*, animaduertemus. *****). Prioris veritatem verba illa 2 Sam. VII, 5. docent, cum Deus ad Dauidem loquitur: הֲאֵתָה תִּבְנֶה לִּי בַּיִת *an tu aedificabis mihi domum?* Quocum dicto si contuleris effatum 1 Chron. XVII, 4. diuinum, verba illa negatiua exponenda perspicies, Deus enim Dauidi domus ipsius exstructionem plane interdicens, ait: לֹא אַתָּה תִּבְנֶה לִּי בַּיִת *non aedifices mihi domum*. De alterius autem veritate (ה) interrogandi scilicet negatiuis iunctum interrogationibus affirmare verba illa 1 Chron. XXI, 17. testantur, quibus Dauid Deum alloquitur כָּעֵם הָאֵלֶּיךָ אָמַרְתִּי לִּי לֹא *nonne ego dixi numerari populum*. Hanc negative interrogantem propositionem certius affirmare luculenter patet ex 2 Sam. XXIV, 17. vbi loco vocis הָאֵלֶּיךָ particula הִנֵּה substituitur; *ecce ego peccaui & populum numeravi*. Eiusmodi exemplum etiam exstat Ruth II, 9. vbi Boas Ruthae spicilegium in agro ipsius instituendi potestatem faciens, loquitur: הֲלֹא צִוִּיתִי אֶת-הַנְּעָרִים *nonne prohibui pueris meis* i. e. sancte pueris meis interdixi, quo minus te tangant, nec impedian. Alias particula הֲלֹא per *quaeso, obsecro, amabo* transferenda occurrit, *) vt ex cap. II, 8;

B 2

libri

*) In comment. ad h. l. p. 291.

**) In comment. ad libr. Ruth p. 496.

) In comment. ad h. l. p. 105. et 106. vbi simul versio Iunii et Tremellii exstat. *) in comment. ad libr. historic. Tom. I. p. 201. *****] in bibliis illustr. Tom. I. p. 739. *****] vid. *Danzii* Interpretis Ebraeo-Chaldaei Synopsin §. 114. p. m. 128. 128. *****] conf. *Glasius* in Philologia sacra Libr. IV. Tract. I. p. 1148.-) conf. *Noldii Concordantiae particular. Ebraeo-Chaldaicar. pag. m. 257.*

libri Ruth elucet, cum Boas ad Rutham diceret **חלה שמעת בתי** *audi quaeso, filia mea.* Nec haec particulae **חלה** significatio a verborum nostrorum sensu plane est aliena, si exinde emanauerit versio: *filia mea, amabo, quaeram tibi requiem* qua versione animi motus, ex amore profectus, quem verbum sequens **אבקט** continet, simul significatur, quod iam exponendum nobis est.

§. IX.

Notio verbi

בקט

Radix Ebraeorum **בקט** significat cum attentione quadam, industria & studio quaerere, *primumque* denotat affectionem animi scilicet *amorem, deinde* effectiorem siue *opus externum* sedulo susceptum **) Alterum ex altero manat. Quod si enim cuius rei exarserit in te amor, desiderabis illam vehementer maximoque cum studio appetes, sique eam quaesiveris attentius operis tui positionem amor praecurrat necesse est. Quare & Cocceius hoc verbo omnem animi facultatisque conuersionem & extensionem ad rem aut actionem describit. Quam significationem recte indicatam confirmat verbum illud **אבר** Eccl. III, 6. huic oppositum, quod non modo motum animi internum indignationem scilicet sed etiam actionem externam i. e. perditionem inuoluit.

§. X.

Nomen

מנוח quid denotet?

Res autem cuius Naëmi tam sedulo quaerentem se pronunciat est **מנוח** *Requies.* Hoc nomen *primum* eam definit hominis conditionem, vbi secure a motibus prioribus externis respirare ac se confirmare potest. Ita columba illa a Noacho ex arca dimissa multo varieque diuagata non reperiebat **מנוח** *requiem* scilicet *externam*, vt secure assidere posset. Gen. VIII, 9. De *homine* autem conferas Thren. I, 3. vbi Deus de Juda i. e. vniuersa Israelitica gente querebatur, deque infelici ipsius statu inquit: *habitat inter paganos non inueniens* **מנוח** *omnes eius vexatores apprehenderunt eam inter angustias.* coll. Deut. XXVIII, 65. Deinde præter externum hominis statum placidum determinat *animi requiem* ac *conscientiae tranquillitatem*, quod ex verbis Davidis Psalm. CXVI, 6. satis constat **שובי נפשי למנוחי** *reuertere anima mea ad requiem tuas.* Verba etiam Naëmi Cap. I, 9. nostris maxime respondentia sen-

**) vid. Stockium l.c. p. m. 168, et Geierum in comment. in Psalm. p. 48.

sententiae sane suffragantur nostrae, vbi vtrique nurui vitam placidam apprecaturam inquit: *faxit Deus, vt consequamini requiem quaelibet in domo mariti ipsius.* Pro voce enim מנוח vsurpat hic auctor diuinus nomen מנוחה quod ex ordine eam, quae tranquillitatem conscientiae in se complectitur, quietem denotat. *) His itaque precibus Naemi eo simul respicit, vt vtraque nurus hucusque deorum cultui dedita veram agnoscat religionem, ad eamque se veriat, qua sola boni conscientia animique tranquillitate frui posset. Vtramque igitur vocis מנוח notionem dicto nostro locum habere censemus. Naemi enim de nurus ipsius requie sollicita, spondet, se illius in externa non solum quiete, sed in animi quoque tranquillitate curam posituram omnem. Quo facto rationem etiam addit, quare nurus requiem tam sedula curet, dicens: vt bene fit tibi.

S. XI.

Textum Ebraeum si adspicimus obuenit nobis vox *Notio h. l. vocis* אשר quam multi, ut *Maluenda* **) *Junius & Tremellius, Pa-* *cis* אשר reus *** nec non alii, ex ipsius natura per pronomen relatiuum sequentem reddunt in modum: *quaeram tibi requiem qua &c.* Sed rectius pronomen hoc אשר, in particulam saepius degenerans, transfertur per coniunctionem causalem vt apud *Vulgatam, Cornelium a Lapide, ****) Piscatorem *****)* aliosque. Vox enim אשר particularum saepe numero naturam sequitur, in primis vero coniunctionis causalis vt significationem agnoscit. *****) Quod intelliges praeclarius, locum si illum Gen. XI, 7. consideraueris, vbi Deus ita loquitur: *descendamus in terram linguam que ibi confundamus* אשר לא ישמעו איש ואלה ואלה *vt non audiat quis linguam scilicet alterius.* Nemo non intelligit pronomen אשר h. l. alio modo reddi non posse quam per coniunctionem vt. *)

S. XII.

Vltimum quod nobis remanet exponendum verbum *Significatus* יטב tres in primis continet notiones. *Primum* complectitur felicem ac prosperum quemcunque statum; **) *deinde* approbationem animique oblectationem; ***) *tunc* gaudium &

B 3

laeti-

*) conf. *Stock* l. c. p. m. 742. **) l. c. pag. 291. ***] l. c. p. 496. ****] l. c. pag. 201. *****] l. c. p. 105. *****) conf. *Noldius* l. c. pag. m. 108. *Darius* l. c. cap. 2. §. 45. membr. II. pag. m. 39. *****] coll. Num. XXIII, 13. Gen. XXIV, 3. Deut. IV, 40. Exod. XX, 23. *****] Gen. XII, 13. XI, 14. Deut. IV, 40. [** Gen. XLI, 37. Leu. XX, 20. Deut. I, 23. 1 Sam. XVIII, 5.

laetitiam. *) Omnes tres significatus hic congruunt. Naemi enim ea de causa Ruthae requiei se consulturam spondebat, ut bene sit illi i. e. ut in eum collocetur statum, qui omnino felix atque exoptatus sit, qui illi pergradus maximaeque animi voluptati esset, de quo vehementer laetari possit.

§. XIII.

Sensus verborum realis.

Quod reliquum est *sensum* verborum *realem* indagaturi progredimur. Accuratio dicti disquisitio coniugium requiem esse nos docet. Quia autem res multis non adeo veritati consentanea videretur, ab iisque verba nostra de matrimonio agere vocaretur in dubium, de eo hic dici, est, quod argumentemur.

§. XIV.

Probatio h. l. de matrimonio dici.

Primam demonstrandi *rationem* suppeditat nobis locus Cap. I, 9. maxime nostro respondens, ubi Naemi relictis vtriusque filii vxoribus eam apprecatur requiem, quam quaelibet istarum in ipsius mariti domo nanciscatur. Eandem requiem per matrimonium acquisitam etiam h. l. subintelligit Naemi. Deinde continua capitis oratio verba hic de coniugio prolata edocet. Naemi enim Rutham instruit, quomodo Boasi illam sibi despondendi occasionem faceret. Cuius ex iussu se vestitam, aqua ablutam, vnguentis oblitam ad Boasem somno sopitum conferebat. Non multo post Boas euigilans facti huius rationem ex illa quaerebat, cui respondens inquit versu 9. expande alam tuam super me, tu enim redemptor. Hisce verbis ipsa Boasis nuptias quaerens praeceptis Naemi satisfaciebat. Multi sacrarum litterarum exprobratores Rutham illicitum hic concubitus rogasse asserunt, sed multum errant. Verba enim illa nihil aliud includunt, quam legitimam matrimonii contractionem. Multi eam loquendi formulam *metaphorice* accipientes, per alam hominis intelligunt tutelam eius ac patrocinium, atque dicendi rationem: *expandere alam super aliquem*, idem esse asserunt ac alterum protegere instar avium alis protegentium pullos. Protectionem autem hanc ad illam trahunt, qua maritus uxorem tutatur. At protectio per alam significata non per se matrimoniale, sed aliam quamcunque denotat tutelam. Vox enim כנף & πτερυγον apud LXX. interpretes non de-

*] Ruth, III, 7. Iud. XVIII, 20. 1 Reg. XXI, 7.

describit alam hominis metaphoricam, sed *oram pallii* five *straguli*, cum ratio vestitus primi aevi ita comparata fuit, vt amiculum instar duarum alarum esset. Exinde Rutham ad ritum quendam Iudaeorum nuptialem respexisse patet. Nam consuetudo intercedebat Iudaeis, vt, cum fidem sponsae daret sponsus, hic vestimenti partem nuptae imponeret, gestuque hoc significet in consortium ac tutelam coniugalem eam se recepturam. Ritus hic etiam apud Graecos observatus fuisse videtur. Euripides enim Pelias ad virginem: *ὅταν δ' ὑπ' ἀνδρὸς χλαῖναν εὐγενῆς πεσῇς.* *) Ruth itaque eam ad consuetudinem respiciens, pronunciabat; *expande super me vestem* vel illius tantum *oram* more eorum qui despondent sibi vxorem, i. e. *contrabe mecum matrimonium*. Hanc veram Ruthae mentem esse, ex eo late patet, quod Boas Ruthae in postolatu hoc commodauerit, dicens comm. 13. si propinquior te non redemerit ego te redimam. Redemptio autem in primis desponsionem complectebatur. per §. 5.

§. XV.

His expositis matrimonium recte requiem dici ostendi pergitur. Eorum magna haud erit penuria, qui huic doctrinae veritatem denegant. Inficias ire quidem non volumus coniugium non paucos apud homines inquiete magis quam requie plenum esse. Sed plane omnino pernegamus, vitam matrimonialem innatam quasi ac propriam inquietem secum ducere. Talis si exstiterit, in subiecto, homine scilicet, in quo matrimonium consideratur, quique totius generis humani corruptionem expertus est, minime vero in coniugio est culpa. Illa enim perditio ac labe naturalis multas res per se iucundas in nobis efficit molestas. Isti matrimonium hoc modo inculpantes, ipsi fatebuntur, his vel illis caussis accedentibus ex corruptoque animo hominis proficiscentibus sublatis, vita coniugalis maxime placida ac quieta existeret. Quae autem

Matrimonium
recti requiem
dici.

*) conf. Calov. l. c. Tom. I. p. 739. Illa Iudaeorum consuetudine ad duo potissimum respiciebatur, tum ad ius et officium mariti protegendum coniugem, tum ad officium vxoris in maritum. Huc pertinent loca Gen. XX, 16. vbi maritus operimentum oculorum scilicet vxoris coll. Gen. XXIV, 65. in submissionis enim signum reuelatur vxor vid. 1 Cor. XI, 15. seqq. propterea debet mulier *ἐξουσίαν* potestatem habere in capite i. e. velamen quo testificetur se esse sub potestate viri.

tem ad matrimonium per se non pertinent, ac facile tolli queunt. Hic autem rationes, cur matrimonium requiem dicamus, ex nobis quaeres, quas statim suggesturi aggredimur.

Rationes ma-
trimonii
quietis.

§. XVI.

Theologia dogmatica primam nobis suppeditat rationem, quippe quae nos *finem* matrimonii docet. *Finis* autem est vel *primarius primus*, i. e. sobolis humanae procreatio vel *primarius secundus* i. e. mutuum adiutorium. Quem ad finem auctorem matrimonii Deum respexisse, ipsa institutionis verba Gen. II, 18. testantur, vbi Deus effatur. **אֶתְּחַבֵּד לְךָ כְּנָפִיר** *faciam ei adiutorium certe correlatum eius vel correspondens ei*, siue vt alter alterum sicut carnem suam curet ac mutuo se adiuuent in re familiari in educatione sobolis ac in toto vitae genere. Obiciat quis, verba institutionis prolata esse ante hominis lapsum concedatque matrimonium in statu innocentiae quidem placidum ac omnibus molestiis destitutum fuisse, sed post imaginem Dei amissam multis oneribus ac aerumnis esse obrutam. Concedimus omnino verba illa ante hominem peccatorem esse pronunciata, largimur etiam illi, matrimonium, si homo non errasset a Deo, omni quiete plenum fuisse. Sed nonne Deus filium suum condonauit nobis, qui omnia perdita ac deprauata reducat imaginemque diuinam in nobis restituat? Nonne ipse Christus institutum hoc post corruptam hominis naturam confirmauit Matth. XIX, 6. vbi inquit: *quod Deus coniungit, homo non dissoluet*. Verbum in graeco textu h. l. vsurpatum **συνέζευξεν**, in iugum coniungit, si cum loco Matth. XI, 29. contuleris vbi Christus sui immitationem **ζυγόν** vocat, praecclare intelliges matrimonium a Christo quietum dici. Christus enim piorum studium viam ipsius sequendi pronunciat **ζυγόν**, non vt oneret sed vt alleuet, vt iugum bestiarum collis impositum onus illis constitutum non durius sed facilius tractu reddit. Ad haec Deus verbis illis institutionis magis ad matrimonium post lapsum quam ante illum respiciebat. Nam secundum ipsius infinitam scientiam, qua omnia multo ante intelligit, probe erat sciens hominem diuinam imaginem breui perditurum, eoque maximas in misérias casurum; non igno-
rab.

rabat porro hominem maioribus molestiis ac vexationibus in solitudine, quam in coniugio ire expositum: idcirco ad sociabat ei uxorem ut vitae huius onera duobus humeris facilius perferant, mutuasque sibi porrigant manus. Omnis homo natura ad vitam impellitur socialem. Quid est dulcius quam habere, quo familiarissime utare molestiasque vitae partiare? Cui potest esse vita vitalis, qui non in mutua conquiescat beneuolentia? Quid suavius quam habere quocum omnia audeas sic loqui ut tecum? Quo obstrictior haec amica coniunctio, eo fit nobis iucundior. Nulla autem copula est arctior, nulla sanctior matrimonio. Societas itaque haec omnium sit dulcissima oportet. Quoquo te verteris praesto est. Quis esset tantus in rebus prosperis fructus, nisi haberes tui exemplar, quod illis aequae ac tu gauderet? Aduersas vero ferre difficile esset sine eo, qui illas grauius etiam quam tu fert. Cicero itaque „ex oecumenicis xenophontis: *) maritalis coniugium sic comparatum est naturae, ut non solum iucundissima verumetiam utilissima vitae societas iniatur, et ne genus humanum temporis longinquitate occideret. Propter hoc mas cum femina est coniunctus: deinde ut ex eadem hac mortalitate adiutoria senectutis nec minus propugnacula praeparentur. Idcirco omnibus ferme temporibus a cunctis gentibus multum tributum est matrimonio. Non apud Iudaeos solum laudi non ducebatur perpetua virginitas, sed ignominiae magis erat. Haec opinio ad vltima usque rei publicae Iudaicae tempora perdurauit, id quod locus Luc. I, 25. testatur. **) Apud Romanos etiam coniugium maritalis erat sanctum. Censorum enim erat, praeter cetera soboles et familias censere coelibemque vitam prohibere. **) Quos et homines Christiani sequuntur, quippe qui verbis illis Ebr. XIII, 4. satisfacere studuerunt: τίμιος ὁ γάμος ἐν πᾶσι

*) conf. Calov. l. c. p. 238.

*) Ebraei Doctores omnes masculos praecepto de propagando humano genere teneri statuunt, ut quicumque expleto vicesimo aetatis anno uxorem non duxerit, eum in illud committere scribant. conf. Seldenus de iure nat. et gent. iuxta discipl. Ebraeor. Libr. V. c. 3. pag. 566. vid. Gen. XXX, 23. 1. Sam. I, 6. **) conf. Cicero Libr. III. de Legibus, Valer. Maxim. Libr. II, c. 9. Deyling in Obseruat. sacr. P. II. obseru. 39. pag. m. 364.

et matrimonium inter omnes sit honorabile, sanctum omnique honore dignum. Omnia haec nos ita concludere sinunt: si Deus ipse matrimonium ad requiem hominis instituit, si Christus institutum hoc confirmavit, si illud omnibus temporibus, cunctis in gentibus ei fuit probatum, si per Paulum sanctum ac venerandum illud praecepit, matrimonium per se plane non inquietum esse potest. Nihil enim mali a Deo benignissimo proficisci potest. Sicut itaque ex mente diuina omnibus hominibus matrimonialis vita maxime quietata esse debet, ita certe erat in Rutha. Haec marito priuata omnibus expolita erat viduarum oneribus. Omnes labores marito conuenientes perferebat, viduarum enim conditio omnium laborum est congeries. Peregrina inter muros Bethlehemiticos commorabatur. Ad haec sine liberis vitam hic loci vivebat, Quin immo omni tutela ac patrocinio priuatam se videbat. Animo itaque maxime inquieto necessarie consumebatur. Foedus autem cum Boase sancitum omnibus his miseriis eam redimens vitam ipsius placidam ac quietam reddebat.

S. XVII.

Quomodo
matrimonium
quies,

Quamquam multis ex rebus in humana vita occurrentibus matrimonium non adeo quietum, ac ex voluntate diuini auctoris esse debebat, efficitur, illas tamen res gratia diuina suffulti facile tollere possumus. Ex superioribus repetimus hic, nomen *מנוחה* tam externam tam internam requiem complecti. Colligimus exinde, matrimonium vel externe vel interne quietum dici posse. Homines in statu matrimoniali viuentes si spectas, multos eorum externe tantum quietos animaduertes, quod si nimirum ante foedus matrimoniale contrahendum se, animum, potioresque ipsius propensiones, conditionem ac statum personae eligendae et reliqua satis probauerint, eamque coniugem sibi desponderint, cuius animus suo maxime respondet omnibusque rebus familiaribus atque ad statum conjugalem commodis abundat. His caute ac rite probatis a Deoque concessis matrimonium existit saepe tranquillum. Sed quia haec res multum nos fallere potest, neque hominis est, alterius animum satis cognoscere atque ipse animus hominis totus peruersus labitur: itaque coniugium maritale quietum in primis cum interna requie atque

atque animi tranquillitate coniunctum esse debet, id, quod ipse textus noster prae se fert. Naemi enim non modo Ruthae requiem externam scil. sapientem, grauem ac diuitem maritum curare, pollicebatur, sed ei simul spondebat, se de illo matrimonio sollicitam futuram, quo probo ac pio coniuge gauderet, qui illam verae religioni addictam tueretur, qua bene actae vitae conscientia, interna requie ac Dei summi pace frui posset. Exinde colligimus, primum nobis matrimonium contrahendi animum habentibus, maxime ad verum Dei cultum respiciendum, eoque spectandum ne foedus coniugale, quod ineundum nobis proposuimus a pietate exercenda, veroque Dei timore retardet nos atque reuocet. Sane itaque consultius est, ad vitamque matrimonialem facit, thori consortem, qui eiusdem est religionis verae, adsciscere, cum perfecta animorum vnio, in qua summa matrimonii consistit felicitas, cum religionis diuersitate vix stare queat. Quia vero humanae naturae ratio ita comparata & deprauata est, vt vtilitates atque commoditates huius vitae omnibus anteponamus parumque animi salutem curemus; Deum, qui hominum mentes vt riuos flectit, adoremus necesse est, vt animum nostrum in contrahendo tanti momenti foedere ab omnibus finibus spuris reuocet, eumque ad veram animi tranquillitatem ac felicitatem adducat, nec non eum nobis condonet coniugem, cuius animus nostro maxime congruat ac quocum placidam & dulcem instituamus vitam. Deinde quia matrimonium imago quasi est piorum vnionis cum Deo, qui id circo Christi sponsae dicuntur Joann. III, 29. & Matth. IX, 15. immo corpus Christi vocantur Ephes. I, 12, hac vnione diuina in primis frui studeamus, per veram *μετάνοιαν*, qua vnio ista initium capit, in sanctificatione vero continuatur. Tunc in illam suscepti omnia, per peccatum primi hominis perdita bona percipiunt, amissa in illis imago diuina restauratur officiorumque matrimonialium partes, quibus coniugium quietum redditur, rite exsoluunt. Fidem sibi inuicem in contrahendo matrimonio datam sanctam seruant. Ebr. XIII, 4. Amore se mutuo prosequuntur singulari Gen. II, 24. Debita coniugalia vtrinque praestant 1 Cor. VII, 5. sed ita, vt coniunctio ista

C 2

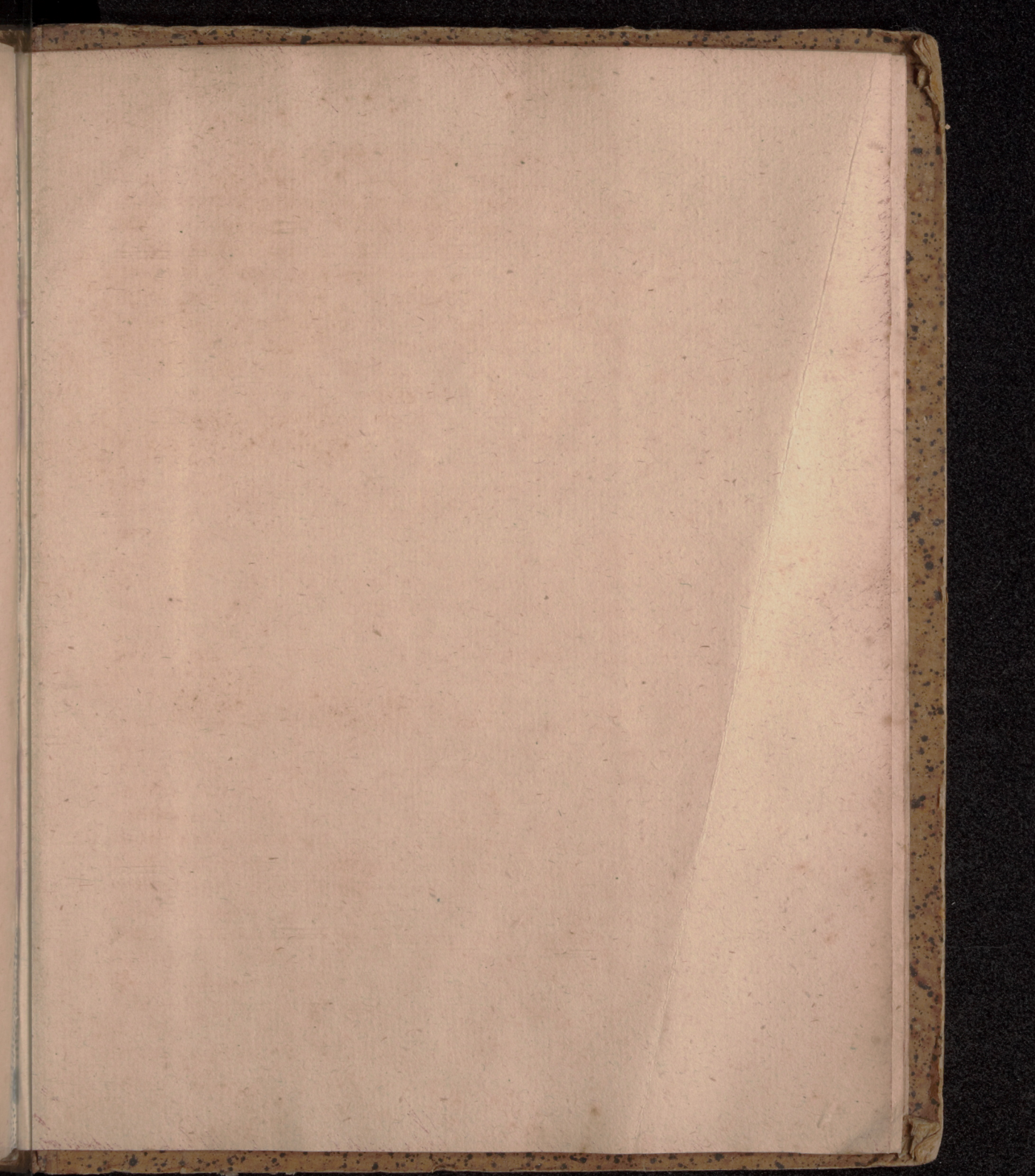
fiat

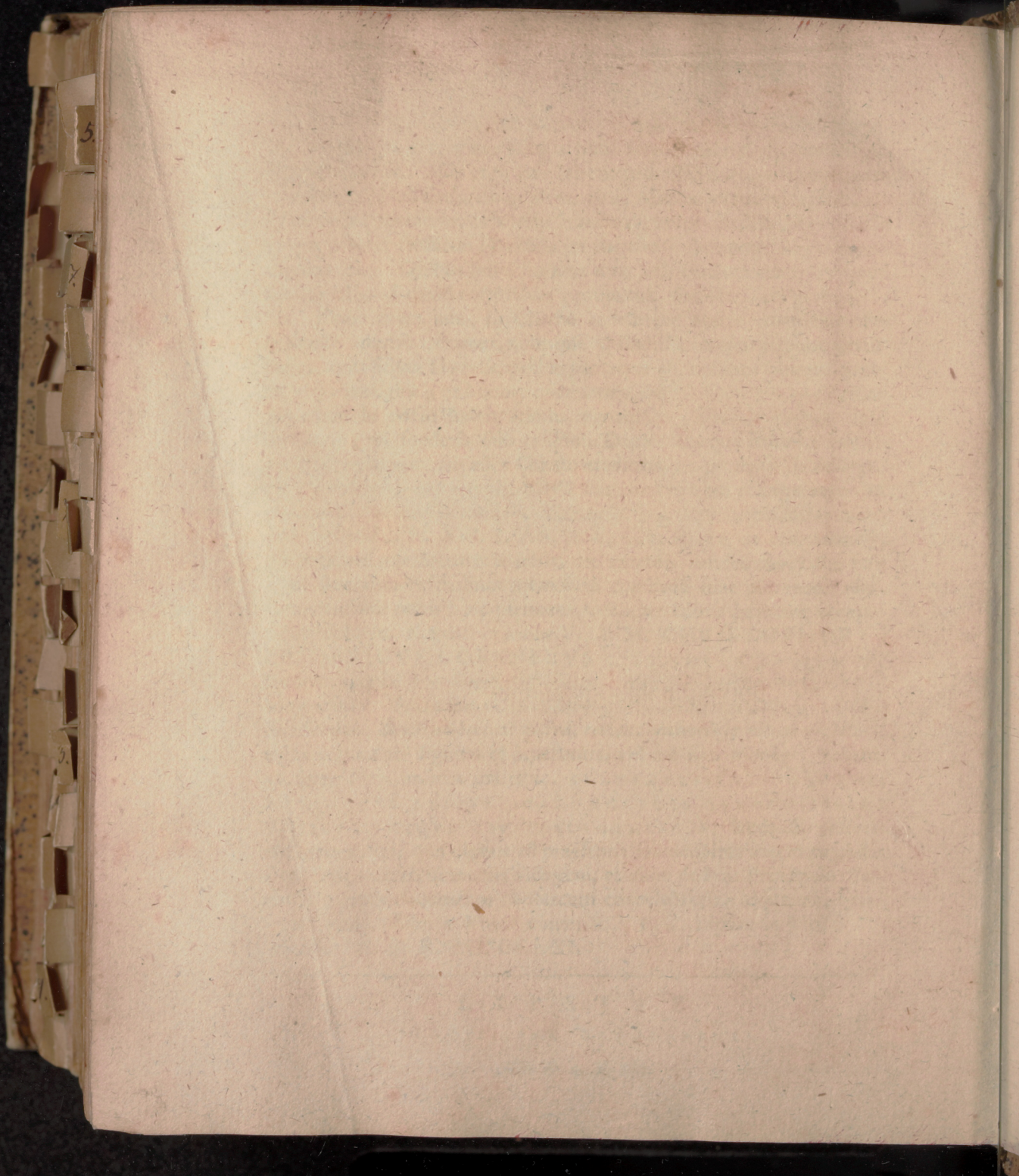

fiat ἐν ἀγιασμῷ καὶ τιμῇ 1 Theff. IV, 4. Maritus in specie protegit ac defendit vxorem, consiliis ac monitis eam ex amore profectis regit, nec acerbis reprehensionibus nec conuiciis eam afficit Ephes. V, 28, 29. Vxor vero in rebus ad familiam spectantibus ex ordine diuino marito obtemperat Gen. III, 16. Eph. V, 23 eumque debito amplectitur honore Eph. V, 24. nec non mutuuum auxilium, tum in educanda sobole, tum in curanda re familiari praestat Eph. V, 22. Itaque viuunt, ita porrigunt sibi inuicem manus; ita sustentant se mutuo adiutorio; ita certant de iugo, quod alter pro altero suscipere paratus est; ita consolantur ac confirmant se in rebus aduersis; ita laetantur secundis. Quid mirum, si tale coniugium maxime quietum atque iucundum dicatur? **) Vir summe obseruande, pro tua sapientia ac pietatis studio, omnia haec cognita atque perspecta habes. Preces itaque tuas hucusque fusas Deus terbenignus hodie Virgine omnium virtutum plena remunerat, quaeque omnia suarum partium iam peracta prae se fert. Prorsus itaque non dubito, sed persuasum habeo certissime, immo video iam matrimonium Vestrum quietum. Gratulor itaque TIBI, Vir mirum in modum suspiciende de vita, quam hodie ingrederis maxime tranquilla, Deumque ardentissimis adoro precibus vt efficiat vxorem illam, quae TVAM intrat domum sicut Rahelem & Leam, quae vtraque Israelis domum aedificauit: multumque crescat Ephratae ac celebretur Bethlehemi. Eadem de re, TIBI, Virgo omnium praestans, omnique obseruantiae genere digna, gratulaturus precor apprecorque vt, sicut Deus hucusque rei TVAE adfuit, ita etiam in omnibus, quas in posterum suscipis, rebus Tecum esse pergat. Faciat efficiatque prolem TVAM centies centenariam millenariam & eam quidem, quae hostium suorum portas obtineat. Quod reliquum est, gratulor & mihi de tali maxime spectanda cognatione, in quam me hodie susceptum video, cuique nemo non studet, mihi que etiam precor nihilque magis desidero, quam Vestrum in me perpetuum fauorem.

*) conf. Buddei Theol. Moral. P. II. c. 3. sect. 6. pag. 657. **) conf. Sir. XXXVI, 26. vbi matrimonium ἀνάπαυσις dicitur, ὁ πτωχὸς γυναῖκα ἑαγχαταν κτήσεως βοηθὸν κατ' αὐτὸν καὶ σῦλον ἀναπαύσεως qui acquisiuit vxorem, principium habet possessionis, auxilium sibi accommodum et columnam requietis.

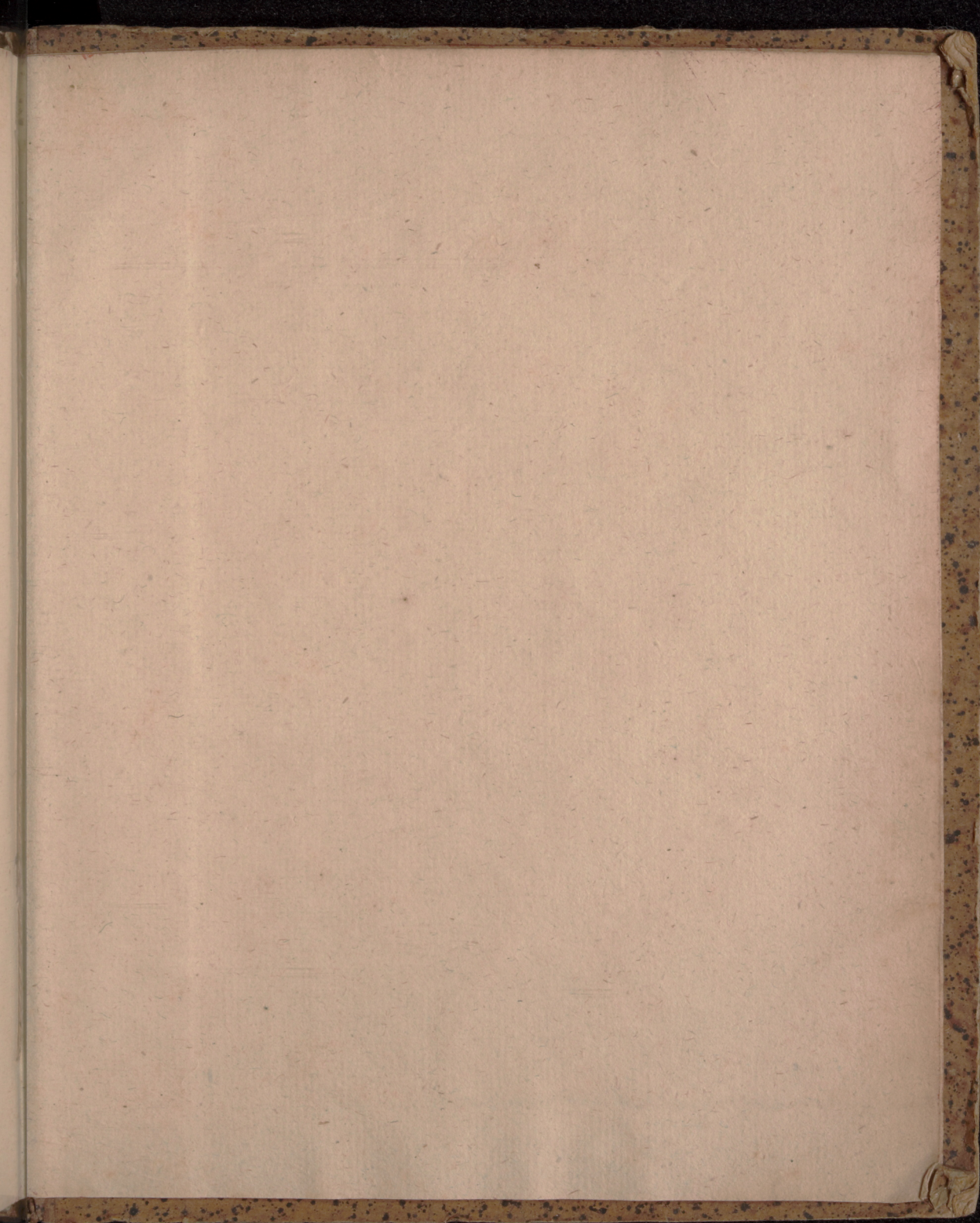

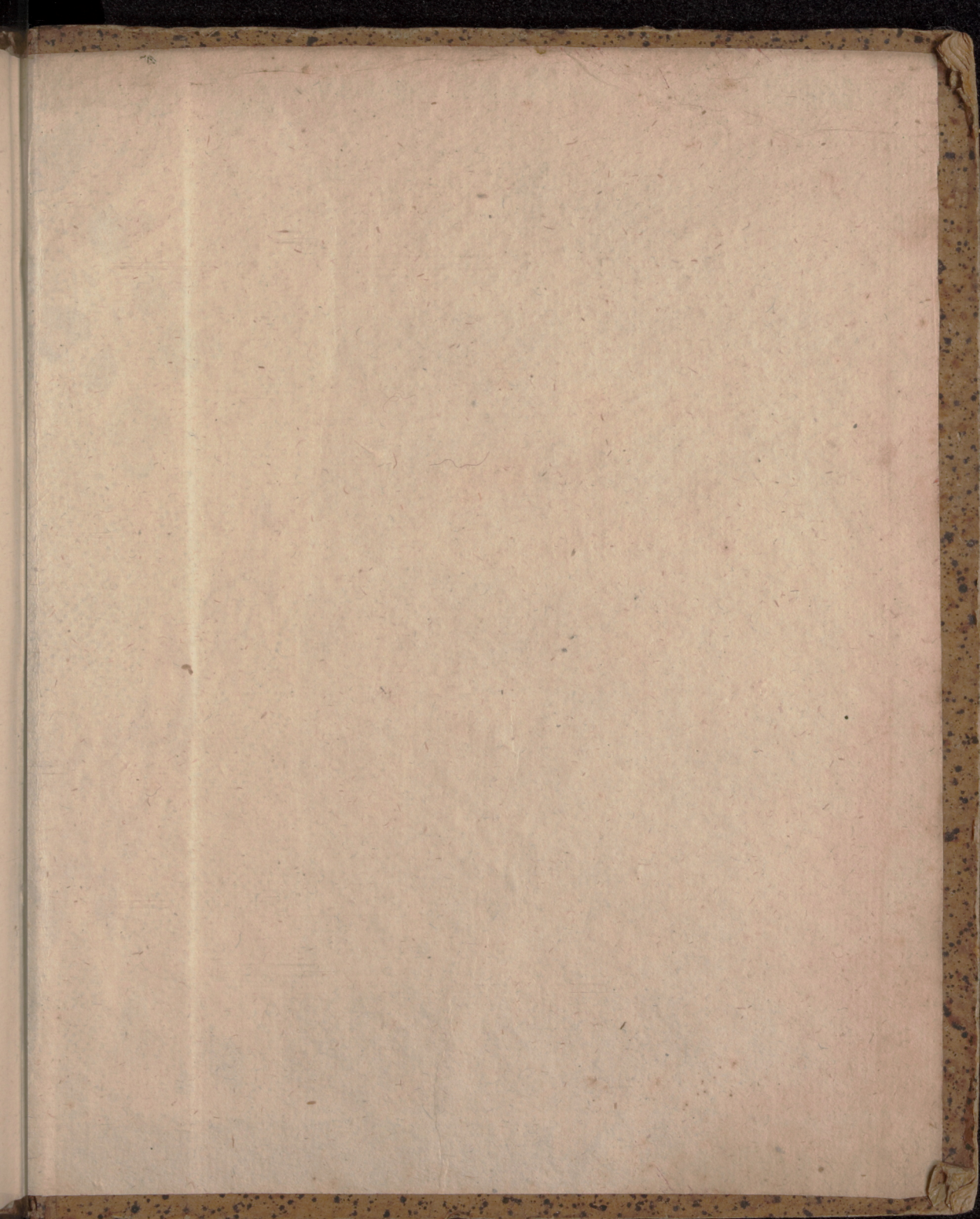

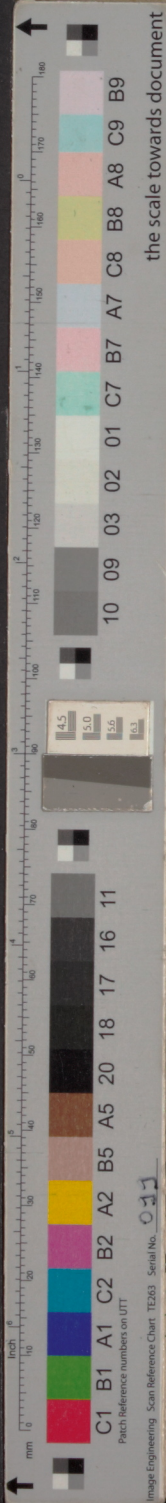

quillitate coniunctum esse debet, id, quod
er prae se fert. Naëmi enim non modo Ru-
sternam scil. sapientem, grauem ac diuitem
pollicebatur, sed ei simul spondebat, se de
solicitam futuram, quo probo ac pio coniuge
lam verae religioni addictam tueretur, qua
e conscientia, interna requie ac Dei summi
Exinde colligimus, primum nobis matri-
hendi animum habentibus, maxime ad ve-
n respiciendum, eoque spectandum ne foe-
quod ineundum nobis proposuimus a
da, veroque Dei timore retardet nos atque
itaque consultius est, ad vitamque matri-
thori consortem, qui eiusdem est reli-
lisciscere, cum perfecta animorum vnio, in
trimonii consistit felicitas, cum religionis di-
re queat. Quia vero humanae naturae ratio
c deprauata est, vt vtilitates atque commo-
tae omnibus anteponamus parumque animi
s; Deum, qui hominum mentes vt riuos fle-
necesse est, vt animum nostrum in contrahendo
foedere ab omnibus finibus spuris reuocet,
ram animi tranquillitatem ac felicitatem ad-
eum nobis condonet coniugem, cuius animus
congruat ac quocum placidam & dulcem
am. Deinde quia matrimonium immago
n vnionis cum Deo, qui id circo Christi spon-
penn. III, 29. & Matth. IX, 15. immo corpus
r Ephes. I, 123, hac vnione diuina in primis frui
veram *μετάνοιαν*, qua vnio ista initium capit,
ne vero continuatur. Tunc in illam suscepti
ecatum primi hominis perdita bona percipiunt,
mmago diuina restauratur officiorumque ma-
partes, quibus coniugium quietum redditur,
Fidem sibi inuicem in contrahendo matri-
sanctam seruant. Ebr. XIII, 4. Amore se mu-
tur singulari Gen. II, 24. Debita coniugalia
tant 1 Cor. VII, 5. sed ita, vt coniunctio ista
C 2 fiat

4
33
6
31
38
39
21
26
2
2
2
2
2
2
1